

Editorial

Enpòtans ONG yo ogmante nan ti peyi yo sitou nan moman *kriz*. Nan ka Ayiti, depi 12 janvyè 2010, enstans sa yo ap jwe yon wòl santral. Jan nou tout konnen, dat sa a make yon etap enpòtan nan enplantasyon ONG yo pou koze *imanité* nan peyi a. Ayiti menm vin rebatize *Repiblik ONG*. Feblès enstitisyon yo ak tout lòt fòm mank yo fè yo vin pran plis jarèt. Gen moun ki panse peyi a ap vin rele yo *chè mèt, chè mètrès*.

Kèk etap pou konprann divès tèz nan zafè ONG an Ayiti

Aprè 1986, epi sitou aprè lane 1991, yon bann travay te pibliye sou ONG yo (e.g., Castor 1992 : Castor and CRESFED 1992 : Cooley-Prost 1992 : Ethéart 1991 : Eyma 1992 : Junot 1992 : Mathurin, Mathurin, and Zaugg 1989 : Mathurin 1991 : Midy 1992). Travay sa yo te chita sou ipotèz ke ONG yo ka jwe yon wòl enpòtan nan zafè *demokrasi* an Ayiti.

Men kèk lane aprè, bagay yo pat parèt senp ankò. Anpil Ayisyen kritike fason ONG yo ap ajè nan peyi a. Kèk moun menm koumanse pale de yon *klas* ONG ki jwi anpil privilèj. Aprè retou Prezidan Aristid nan lane 1994, yon latriye ONG layite kò yo nan peyi a. Pou Sauveur Pierre Étienne (1997), yo *anvayi* nou. Aprè dezyèm depa fòse Aristid la nan lane 2004, peryòd enterimè a louvri vàn pou yon lòt vag ONG, ki vin pi rèd aprè siklòn Jàn lan, nan menm lane a. Kriz lavi chè a ak yon rafal kat (4) siklòn nan lane 2008 ouvè tout pòt yo nèt. Nan moman sa a, atik Janil Lwiji la (2009), « ONG : Ki Gouvènman Ou Ye ? » mennen deba a pi lwen. Pou li, ONG yo genyen yon konpòtman *enperyalis* : yo

ap afebli Leta Ayisyen an pandan yo ap enplante sistèm kapitalis la nan mitan popilasyon an.

12 janvye vin montre aklè nesesite pou nou pi byen konprann, kowòdone, epi mete kontwòl sou enstitisyon prive sa yo ki *antresòti jan yo vle, epi fè sa yo vle* an Ayiti. Kad legal 1989 la vize ONG ki swadizan ap travay nan zafè *devlopman* tandiske pifò aksyon enstitisyon sa yo poze konsènsè *èd imanité*. Sa montre nesesite poun repanse kad legal la, ki te youn nan pi gwo anje pou yon « Premyè Fowòm Nasyonal sou ONG » ke Unité de Coordination et d'Administration des ONG (UCAONG), yon sèlil anndan Ministè Planifikasyon, te òganize nan mwa oktòb 2013.

Nan oktòb 2016, Siklòn Matye te frape Gran Sid la : mòn yo vin toutoni apre gwo van te retire tout fèy nan pyebwa yo. Oparavan, zòn nan te gen pi plis pyebwa epi li te youn nan kote ki pwodwi plis manje nan peyi a. Vitès van an mete Matyen an kategori 4 : dènye fwa yon fòs ouragan te konsa, se te nan lane 1954: Hazel, ki te enspire premye “envazyon” ONG. Fwa sa a, malgre gwo menas pou lamanjay epi lavni peyi a, pwomès ki vini annapre te 100 fwa mwens ke sa ki te pwomèt apre tranblemanntè 12 janvye 2010 la. Fas a katastwòf sa a, repons ONG yo chanje figi. Men an reyalyte, kisa ki te chanje an pratik ?

Ki kad oubyen ki tèz ki ka plis esplike reyalyte ONG yo jounen jodi a ? Èske modèl HAVA, Étienne, Lwijiis tedevelope ann Ayiti sou ONG toujou itil pou konprann sityasyon aktyèl la ? Sinon, Ki kad oubyen ki tèz ki ka plis esplike sityasyon jounen jodi a ? Èske modèl sa yo itil pou konprann sityasyon aktyèl la ? Ki modifikasyon nan gran liy teyoriksa yo ki ap nesesè pou nou byen sezi reyalyte ki poze jounen jodi a ? Oubyen èske nou ta dwe derape avèk yon nouvo seri konsepsyon ONG yo ?

Nimewo *Chantiers* sa pral eksplòre kesyon sa yo.

« Repiblik ONG » oubyen « okipasyon imanité » ?

Depi dis (10) dènye lane yo, ONG yo ap vale teren nan kantite, nan nivo travay, epi nan kòb yo konn resevwa: se sa kèk chèchè (e.g., Agg 2006 : Riddell 2007 : Scholte and Schnabel 2002) kalifye yon « eksplozyon ONG » (an anglè, « NGO boom »). Esplozyon sa a,

se yon rezilta chanjman nan politik bayè de fon yo. ONG yo vin yon aktè sosyal ak politik pi pwisan de jou an jou. Anpil ONG jwe wòl Leta ta sipoze jwe, yo vin yon enstriman kap « bouche twou » (an anglè, « gap filler »). Twou nan sèvis piblik yo se yon rezilta restriktirasyon neyoliberal (e.g., Markowitz 2001 : McGregor et al. 2013 : Richard 2009). Nan anpil ka, ONG entènasyonal (ONGE) ap pran devan gouvènman nasyonal yo nan bidjè, nan pèsònèl, epi nan fason yo kontwole teritwa (e.g., Lewis 1997 : Robins 2009). Nan kèk kote, ONGE yo vin yon « Leta paralèl » ki montre yon kapasite pou yo pran desizyon andeyò otorite etatik yo (e.g., Bailey 1998 : Davis 2003 : Fisher 1998).

Ayiti se yon bèl egzanp fenomèn nap pale a, menm anvan 12 janvyè. Nan lane 2009, Anvwaye Espesyal Nasyonzini Bill Clinton te di gen 10,000 ONG kap travay nan peyi a, malgre 400 nan yo sèlman te enskri ofisyèlman nan UCAONG. Apre katastwòf sa a, kèk moun te batize Ayiti avèk yon lòt non, « Repiblik ONG » (e.g., Kristoff and Panarelli 2010). Apre tranblemanntè a, anpil gouvènman ak ajans entènasyonal te pwomèt plis pase 12 milya dola U.S. kòm « èd ». Mwatye nan èd sa a te sipoze bay nan dizwit (18) premye mwa yo. Sitwayen diferan peyi te bay plis pase 3 milya dola. Dapre Asistan Anvwaye Espesyal Nasyonzini an, Paul Farmer (2011), sèlman 1 % èd ijans lan te rive jwenn Leta Ayisyen.

Èske Ayiti tounen yon « Repiblik ONG » jan yo konn di li a? Eslogan sa a pran jarèt apre fason èd imanitè a te dirije : tout desizyon te pran nan LogBase Minustah, menm lè desizyon pou sa nou ka rele « devlopman » te pran nan CIRH – an franse, Commission Intérimaire pour la Reconstruction d'Haïti, yon enstans ansyen prezidan ameriken Bill Clinton teap ko-dirije ak Premye Minis ayisyen an, Jean Max Bellerive. Gen kote tankou Leyogàn, pi pre episant seyis la, chak bout lari, chak grenn kalfou, gen yon pano kiap idantifye yon ONG. Koze « Repiblik ONG » sa a raple nou eslogan « Repiblik Pòtoprens » la, ki konsène santralizasyon pouvwa nan kapital la. Dènye eslogan an li menm, se « Repiblik Dayiti ». Nan jwèt sa a, pi piti Repiblik la, se Repiblik Dayiti. Menm Reprezantan Nasyonzini

sèvi ak eslogan « Repiblik ONG » a. Se yon fason pou meprize Leta Ayisyen, pou rann li envizib.

Mòd pawòl sa yo kache yon fenomèn enpòtan. Non sèlman se ONG kiap pran tout pouvwa, men anplis, se nan yon kontèks kote peyi a anba okipasyon militè Nasyonzini depi 2004. Prezans sòlda Nasyonzini yo refilete klèman kijan peyi a pèdi dwa grandèt majè li. Se menm sistèm Nasyonzini sa a ki pote kolera a kiap dirije sistèm ijans imanite a. Kit yo konsyan, kit yo egare, ONG yo jwe yon wòl nan retire trip mete pay.

Tèm ki abòde

Nimewo revè sa a gen onz (11) atik – nan lang kreyòl kou lang franse – avèk otè fanm kou gason, Ayisyen kou etranje, sektè ONG kou sektè inivèsite. Atik yo pote mak fabrik plizyè disiplin : sosyoloji, syans politik, filozofi, antwopoloji. Otè yo abòde pwoblèm relasyon ant Leta ak ONG, gouvènans, ideyoloji ak diskou, diferans ant diskou ak pratik, mikwo-dimansyon pouvwa, relasyon ant ONG Ayisyen ak ONG entènasyonal, inegalite sou tout fòm, lojik imanite, vizibilite, relasyon ant ONG ak mouvman sosyal, enpak lajan, lojik pwojè, elatriye. Otè yo sèvi ak divès kouran entelektiyèl ak gwo non tankou Foucault, Weber, Marx, ak lòt ankò. Epitou otè yo gen divès pèspektiv ak kritik, swa refòmis swa radikal.

Plizyè otè pale sou entèraksyon ant Leta ak ONG. Anreyalite, gen yon sèk ki fè nou vire anwon : kote Leta Ayisyen absan, inefikas, oubyen manfouben, ONG yo parèt pou yo konble vid la. Plis sa fèt, plis Leta ap febli. Kèk otè swete yon reyòganizasyon relasyon ant Leta avèk ONG yo ki ta dwe gen pou kondisyon yon Leta responsab, granmoun tèt li. Se sa ki dèyè konsèp « patenarya » - yon relasyon egale ant 2 « patnè ». Pwoblèm inegalite a poze sou plizyè fòm, tankou plizyè atik keksyoneli. Inegalite ant ONG Ayisyen ak ONG entènasyonal, pa egzanp, refilete relasyon jewo-politik yo : Ayiti toujou anba dominasyon gran pwisans tankou Etazini ak Ewòp, ak ajans entènasyonal. Se sa Djems Olivier rele « soutretans », kote ONG Ayisyen sèlman la pou egzekite pwojè, *kou li cho li kwit*.

Maksis ak entelektiyèl radikal yo, moun ki lidè nan mouvman sosyal yo, repodwi menm inegalite klas yo nan fason yo trete ti pèsone ki ap travay avèk yo, sa ki gen yon « mikwo-dimansyon » pouvwa pou Ilionor Louis. Enstabilite nan sektè pwogresis yo ak nan mouvman sosyal yo, epi prekarite parapò avèk lajan, se yon preyokipasyon plizyè mouvman, epi plizyè tèks nan rèvi sa a tou.

Lojik imanité, viziblité, ak pwojè, se yon fil kiap koud plizyè atik ansanm. Lojik pwojè baze sou prèv, yon « bèl foto », oubyen yon viziblité. Lojik sa a dèyè plizyè aksyon ONG : si li kapab vizib, se sa yo fè, menmsi sa yo fè yo pa dirab, menmsi popilasyon an teap tann yon lòt bagay. Lojik imanité a, se sa nèt : olye deviz la se travay ansanm avèk popilasyon an, li se *fè pou* popilasyon an. Sa minimize, sa menm enfantilize popilasyon an nan langaj Louis (2012).

Atik yo plizoumwèn swiv kouran sa a ki devlope a. Premye atik la bay yon istwa jeneral ONG, se yon pwofesyonèl nan sektè a depi lontan ki ekri li, Colette Lespinnasse. Otè a, ki ap reflechi sou entèraksyon ant Leta ak ONG, souliye ONG yo vin pi sou moun apre epòk kriz. ONG yo jwe wòl entèmedyè. Pafwa, se ant popilasyon an, osinon « sosyete sivil » la, ak Leta. Gen de lè tou, se ant Leta avèk bayè fon yo. Atik la fini avèk yon rapèl istorik epi yon avètisman konsènan danje lajan poze nan mitan òganizasyon yo.

Alfred Pierre, Khalil Cambron ak Osée Olibri (Yon ekip ORREM : Observatoire de Recherche sur les Rapports Élités-Populations et les Migrations an franse, ki atache Fakilte Etnoloji) analize wòl ONGE te jwe nan konstitiyè sosyete sivil, sitou aprè kriz tankou 12 janvyè. Baze sou yon rechèch kalitatif avèk plizyè reprezantan ONG Ayisyen kou Entènasyonal, atik la montre kijan ONGE gen tandans pran plas ONG Ayisyen epi mete yo sou kote, men li konkli avèk yon seri pwopozisyon pou ‘patenarya’ sa a kapab pi byen òganize.

Lucien Maurepas, yon pwofesè nan Fakilte etnoloji Inivèsite Leta a, analize bò kote pal de (2) kouran ideyolojik sou koze « devlopman » : youn se « modènizasyon », lòt la rele « revolizasyon ». Atik li a bay yon analiz kritik sou kijan konsèp « devlopman » epi

« sou-devlopman » mal pou mezire. Maurepas pote anplis yon seri klarifikasyon nan diskisyon kritik sa a.

Josué Vaval, dwayen nan Fakilte Syanzimèn Inivèsite Leta a, enteroje listwa avèk analiz pa li sou yon diskou Harry Truman te fè nan lane 1949 kote Prezidan ameriken an tretetèm « devlopman ». Vaval analize kijan *diskou devlopman* an tradwi sou fòm aksyon nan ajans entènasyonal yo, sitou PNUD ak Bank Mondyal, epi li fè limyè sou kontradiksyon yo.

Atik « Classe-ONG et distance sociale » pote yon analiz ki marande Marx ak Weber. Chef Depatman Syans Devlopman nan Fakilte Etnoloji Inivèsite Leta a, Ilionor Louis, kesyone pètinans konsèp *klas ONG* a. Nan sans klasik Maksis, ONG pa yon klas, men pito yon franj nan tiboujwazi a. Tèks Louis a demontre divèjans ant diskou ak pratik, nan mikwo-dimansyon inegalite yo.

Antwopològ Djems Olivier atire atansyon nou sou dimansyon soutretans ONG yo. Olivier kesyone *diskou patenarya* a. Li mande ki travay ideyolojik konsèp la bay ? Otè a entwodwi twa konsepsyon patenarya : nòmatif, estetik, oubyen pragmatik. An reyalite, pratik sa yo plis sanble avèk soutretans, avèk yon lojik dominasyon kiap repodwi inegalite.

Filozòf Odonel Pierre-Louis, Pwofesè nan Lekòl Nòminal Siperyè Inivèsite Leta Ayiti, nan atik li a sou aksyon imanité nan Kanaran ak lòt katye popilè, fè plas pou yon lojik otosifizans. Nan yon kontèks kote Leta a absan, yon òganizasyon fanm, pa egzanp, jouk rive di « se nou ki Leta ». Pierre-Louis pote pou nou konsèp « mancipation » – pran nan men – ki se opoze « émancipation ». Pou li, aksyon imanité yo gen tandans demobilize popilasyon an, rann li pi depandan, nan fè pou moun yo.

Antwopològ Andrea Steinke pote nyans pa li. Li konpare de (2) ONG, youn Katolik, youn Pwotestan : youn Ayisyen, youn etranje. Yo gen preske menm pwogram : relojman moun ki sinistre apre 12 janvyè 2010 nan Jakmèl. Diferans ant yo de (2) a, se fason yo sèvi ak lafwa nan chwa benefisyè yo. Karitas Jakmèl sèvi ak otorite moral li tankou Diakonie li menm kache dèyè Kòd Kondwit Lakwawouj.

Nan menm kèsyonman lojik viziblite sa a, antwopològ Scott Freeman mete yon fòkis sou lojik pwojè. Li bay de (2) egzanp pwojè devlopman nan zòn riral yo. Pwojè yo se yon mwayen echanj nan yon ekonomi èd. Kapital pwojè yo bay kèk lidè nan zòn yo pouvwa, epi yon pozisyon pou yo fè kapital yo. Lajan se rapò yo nan ekonomi sa a.

Lojik pwojè pa rete sèlman nan imanité oubyen nan devlopman. Antwopològ Julia Schöneberg montre akèl danje ki pandye sou mouvman sosyal yo. Atik li a prezante evolisyon relasyon ant yon mouvman epi de (2) ONG entènasyonal ki te vin «patnè» mouvman sa a. Li pwofite poze yon seri keksyon kritik sou kijan anpeche lojik pwojè kraze endepandans, egalite, ak otonomi mouvman yo.

Nan yon tantativ pou makonnen plizyè fil konvèsasyon nan lòt atik yo, Mark Schuller poze yon keksyon : èske nou bezwen repanse ONG tankou yon vèb olye yon non ? Deba sou ONG yo pap ka rezoud nan fòs kote. Souvan mo «ONG» se jouman ki kraze posiblite pou ONG yo fè oto-kritik yo. Olye nou mande *kisa yo ye*, nou kapab reflechi pito sou *kisa yo fè* !

Mark SCHULLER

Bibliyografi

- Agg, Catherine. 2006. *Trends in Government Support for Non-Governmental Organizations: Is the "Golden Age" of the NGO Behind Us?* Geneva: United Nations Research Institute on Social Development.
- Bailey, Katherine M. 1998. *NGOs Take to Politics: the Role of Non-Governmental Organizations in Mexico's Democratization Effort*. Pittsburgh Pa.: Latin American Studies Association.
- Castor, Suzy. 1992. "Democracy and Society in Haiti: Structures of Domination and Resistance to Change." *Social Justice*, no. 19 (4):126-137.
- Castor, Suzy, and CRESFED. 1992. *Ti koze sou koperativ*. Pòtoprens: CRESFED.

- Cooley-Prost, Elizabeth. 1992. *Intervention démocratique - Les ONG : Qui fait quoi ?* Paper read at ONG, groupes de base et démocratie en Haïti, April 24-26, at Port-au-Prince.
- Davis, Coralynn. 2003. "Feminist Tigers and Patriarchal Lions: Rhetorical Strategies and Instrumental Effects in the Struggle for Definition and Control over Development in Nepal." *Meridians: Feminism, Race, Transnationalism*, no. 3 (2):204-249.
- Ethéart, Bernard. 1991. "Les organisations non-gouvernementales : définition, caractéristiques, mode de fonctionnement." In *Définition, Rôle et Fonction des ONG : Cahier 2*, edited by HAVA, 10-12. Port-au-Prince : HAVA.
- Étienne, Sauveur Pierre. 1997. *Haiti : L'Invasion des ONG*. Port-au-Prince, Haiti : Centre de Recherche Sociale et de Formation Economique pour le Développement.
- Eyma, Émile, Jr. 1992. *Organisations non-gouvernementales (ONG), groupes de base et action politique*. Paper read at Association québécoise des organismes de coopération internationale (AQOCI), April 24-26, at Port-au-Prince.
- Farmer, Paul. 2011. *Haiti after the Earthquake*. New York: Polity Press.
- Fisher, Julie. 1998. *Nongovernments: NGOs and Political Development of the Third World*. West Hartford, CT: Kumarian Press.
- Junot, Felix. 1992. "ONG et groupes de base: Panorama, profil et avenir de ces organisations dans la société haïtienne." In *ONG, groupes de base et démocratie en Haïti*, edited by Jacques Raymond, 47-53. Montréal : Association québécoise des organismes de coopération internationale (AQOCI).
- Kristoff, Madeline, and Liz Panarelli. 2010. *Haiti: the Republic of NGOs?* Washington: U.S. Institute of Peace.
- Lewis, David J. 1997. "NGOs, Donors, and the State in Bangladesh." *Annals of the American Academy of Political and Social Science* no. 554 (ArticleType: research-article / Issue Title: The Role of NGOs: Charity and Empowerment

- / Full publication date: Nov., 1997 / Copyright © 1997 American Academy of Political and Social Science):33-45.
- Louis, Ilionor. 2012. "La Fracture (2)." *Haïti en Marche*, no. XXVI (8):12-14.
- Lwijijs, Janil. 2009. *ONG : Ki gouvènman ou ye ? Pòtoprens : Asosyasyon Inivèsite ak Inivèsitèz Desalinyèn - ASID*.
- Markowitz, Lisa. 2001. "NGOs, Local Government, and Agrarian Civil Society: a Case of Evolving Collaboration from Southern Peru." *Culture and Agriculture*, no. 23 (1):8-18.
- Mathurin, Alliette, Ernst Mathurin, and Bernard Zaugg. 1989. *Implantation et Impact des Organisations non Gouvernementales : Contexte Général et Étude de Cas*. Port-au-Prince : GRAMIR.
- Mathurin, Maguy. 1991. "La participation dans le développement en Haïti: Bilan et perspective." In *Définition, Rôle et Fonction des ONG : Cahier 2*, edited by HAVA, 13-16. Port-au-Prince: HAVA.
- McGregor, Andrew, Edward Challies, John Overton, and Lee Sentes. 2013. "Developmentalities and Donor-NGO Relations: Contesting Foreign Aid Policies in New Zealand/Aotearoa." *Antipode: A Radical Journal of Geography*.
- Midy, Franklin. 1992. *Contribution des ONG haïtiennes au processus démocratique en Haïti*. Paper read at Association québécoise des organismes de coopération internationale (AQOCI), April 24-26, at Port-au-Prince.
- Richard, Analiese. 2009. "Mediating Dilemmas: Local NGOs and Rural Development in Neoliberal Mexico." *Political and Legal Anthropology Review*, no. 32 (2):166-194.
- Riddell, Roger. 2007. *Does Foreign Aid Really Work?* Oxford: Oxford University Press.
- Robins, Steven. 2009. *Mobilising and Mediating Global Medicine and Health Citizenship The Politics of AIDS Knowledge Production in Rural South Africa, IDS working paper*. Brighton: University of Sussex, Institute of Development Studies.

Scholte, Jan Aart, and Albrecht Schnabel. 2002. *Civil society and global finance, Warwick studies in globalisation*. London ; New York: Routledge.